

ŠTO NAM DONOSI ISKLUČIVI GOSPODARSKI POJAS?

Tekst: **odvjetnica Tiziana Paris**

Foto: **arhiva Burze Nautike**

U laskom Hrvatske u Europsku uniju pokrenute su mnogobrojne promjene u cjelokupnom sustavu. S ekonomskog aspekta to znači da je došlo do liberalizacije mnogobrojnih instituta, veće slobode kretanja ljudi i proizvoda uz automatsku modernizaciju svih poslovanja.

S pravnog gledišta došlo je do brojnih izmjena zakona i načina vođenja, kako upravnih tako i sudskih postupaka. Kao što smo istaknuli u prethodnim člancima, te brze promjene donijele

su nam zakone koji u praksi znaju biti teško ili nikako primjenjivi i koji imaju mnogobrojne nedostatke, odnosno ne predviđaju način provođenja određenih odredbi. EU već duže vrijeme zapravo od svojih članica traži da usklade svoje zakone s europskim pravom, odnosno s direktivama. Posebice ih je u zadnjem razdoblju, što se tiče pomorskog prava, poticala da proglase isključivi gospodarski pojas (IGP).

Većina čitatelja, s pravom se pita što je to IGP i zašto sada iznenada ima poseban značaj za naš politički sustav?

ŠTO JE TO ISKLJUČIVI GOSPODARSKI POJAS?

Isključivi gospodarski pojas je područje koje se nalazi izvan teritorijalnog mora i uz njega. IGP se može pružati čak i do 200 nautičkih milja od polazne točke, odnosno kopna, za razliku od 12 milja, koliko prema međunarodnom pravu obuhvaćaju suverene teritorijalne vode. Svaka država koja ima izlaz na otvoreno more ima pravo proglasiti isključivi gospodarski pojas; a pravni učinci takvog akta uređeni su Konvencijom UN-a o pravu mora iz 1982. godine.

Zašto su države JAKO zainteresirane za proglašenje isključivog gospodarskog pojasa? Kratak i efikasan odgovor glasi: radi ekonomije, ekologije i sigurnosti. Naime, svakim proglašavanjem isključivog gospodarskog pojasa smanjuje se dio mora u pravnom statusu otvorenog

mora i to dopušta navedenoj državi razvoj ribarske tehnologije i rudarstva, osobito industrije nafte i plina, i otvara mogućnosti da se tehnički nadziru područja dalje od obale (radari, avioni, brzi brodovi i dr.). Drugim riječima, omogućava državama širem svijeta da uspostave kontrolu nad morskim prostranstvima koja se pružaju čak do 200 nautičkih milja dalje od njihovih obala.

Naime, iako zemlja koja proglasi IGP nema suverenitet nad tim područjem, ona uvelike utječe na ono što se tamo događa. Na razini EU to konkretno znači da svaki proglašeni IGP načelno pripada čitavoj EU i svim njezinim članicama – naravno da svatko to tumači na svoj način, a i svaki IGP ima nekih svojih specifičnosti, što je vidljivo, a još će biti i više zbog Brexita. Naime Britanci su već sada najavili kako kane poslati ratne brodove u pratnju svojim kočaricama.

Republika Hrvatska do prosinca 2020. godine nije bila proglasila isključivi gospodarski pojas kojega su inače do tada proglasile skoro sve mediteranske zemlje. Tako je npr. Republika Italija već u veljači 2006. god. proglasila "Zonu zaštite okoliša", gdje se od sadržaja isključivog gospodarskog pojasa ograničava samo na aspekte zaštite prirode. Koristeći dio ovlasti

koje joj daje Konvencija UN o pravu mora iz 1982. godine, Hrvatska je 2003. godine proglasila Zaštićeni ekološko-ribolovni pojas, kojim se na područje do linije razgraničenja epikontinentalnog pojasa s Italijom iz 1968. proširuju stanovita suverena prava hrvatske države - koja su po sadržaju skoro jednaka isključivom gospodarskom pojasu.

HRVATSKA I ISKLJUČIVI GOSPODARSKI POJAS

U prosincu 2020. godine Hrvatska je proglasila IGP te je na taj način dopustila svim članicama EU da, pod više ili manje jednakim uvjetima, obavljaju ekonomsku eksploataciju Jadrana na području 200 milja od hrvatske obale. Što to u konkretnom slučaju znači? S ekonomskog aspekta mnogo: naime, svoj IGP sad možemo koristiti za povećanje ribolova, iskorištavanje

Isključivi gospodarski pojas donosi obnovu ribljeg fonda, sigurnost ribara, gradnju umjetnih otoka i korištenje energije vjetra i mora... i što još?

ugljikovodika i ostalih potencijalnih sirovina s dna mora te gradnju odobalnih vjetroelektrana. Zato je neophodno da se IGP i učinkovito kontrolira, dakle, trebalo bi implementirati efikasan sustav nadzora.

Izvjesno je da će proglašenje IGP-a biti dodatni poticaj da se u Hrvatskoj ubrza i pojača izgradnja namjenskih brodova Obalne straže, kao i nabava nove borbene eskadrile zrakoplova jer time se prostor za nadzor udvostručio i sada iznosi 56.600 četvornih kilometara, što je površina koju imaju npr. Bugarska, Južna Koreja, Austrija ili Mađarska.

Iz ovoga se može zaključiti da je proglašenje IGP svakako svrsishodno za Republiku Hrvatsku jer država na tom području stječe suverena prava istraživanja, iskorištavanja i gospodarenja prirodnim bogatstvima mora i podmorja. U IGP država može obavljati i druge djelatnosti, poput proizvodnje energije korištenjem vode, struja i vjetrova, a može graditi i umjetne otoke te druge uređaje i naprave.

A ŠTO JE ZERP?

Prije proglašenja IGP, Hrvatska je 2003. godine proglasila Zaštićeni ribolovno-ekološki pojas (ZERP). Taj pojas obuhvaća morski prostor u Jadranskom moru, od vanjske granice teritorijalnoga mora u smjeru pučine do njegove vanjske granice dopuštene općim međunarodnim pravom, a privremeno slijedi crtu razgraničenja epikontinentalnog pojasa uspostavljenu Sporazumom između SFRJ i Republike Italije o razgraničenju epikontinentalnog pojasa iz 1968. godine.

Prilikom proglašenja ZERP-a 2003. godine Hrvatska je zbog stanovitih diplomatskih obzira izbjegavala izrijekom proglasiti isključivi gospodarski pojas - ali ZERP svejedno sadrži sve bitne elemente isključivog gospodarskog pojasa. Poznato je da su Italija i Slovenija bile protiv proširenja suverenih prava Hrvatske na zonu Jadrana izvan teritorijalnih voda širokih 12 nautičkih milja od linije obalnog mora, tj. linije koja povezuje rtove i

otočiće duž obale. Međutim Republika Hrvatska je tijekom pregovora o ulasku u EU obećala da se odredbe o ZERP-u neće primjenjivati na (ribarske) brodove članica EU.

Slijedom svega navedenog, možemo zaključiti kako proglašenje isključivog gospodarskog pojasa nije donijelo bitne promjene u odnosu na trenutni status. Uz postojeća prava koja joj je pružao ZERP, po novome Hrvatska će dobiti još samo dvije mogućnosti koje dosad nisu bile uključene u ZERP - gradnju umjetnih otoka i korištenje energije vjetra i mora u tom pojasu.

Treba naglasiti da se isključiva prava

gospodarskog pojasa odnose samo na treće zemlje, no ne i na zemlje Europske unije. To znači da će nas gospodarski pojas štititi samo u odnosu na Albaniju i Crnu Goru, ali ne i prema Italiji i Sloveniji. A najveći prijemori između Hrvatske i Italije u korištenju zajedničkih voda odnose se upravo na ribarsku politiku. Prema procjenama Europske komisije, vrijednost izlova ribe u 'europskim' vodama Jadrana iznosi oko 140 milijuna eura. Italiji pripada puno veći dio toga kolača jer raspolaže znatno moćnijom ribarskom flotom nego Hrvatska. Nakon proglašenja

isključivog gospodarskog pojasa Hrvatska će nastojati ograničiti prava talijanskih ribara, ali pregovori će sigurno biti dugotrajni i neizvjesni.

Međutim obostranim proglašenjem gospodarskih pojasa Hrvatska i Italija će **iz 'europskih voda' u potpunosti izbaciti treće zemlje**, prije svega albansku ribarsku flotu koja je u posljednje vrijeme znatno ojačala. Tako će se riblji fond u Jadranu bolje obnavljati, a more će biti sigurnije i za hrvatske ribare.

Europska Unija svakako potiče proglašenje IGP, i to se u novijoj politici Europske unije naziva 'europskim vodama'. Zemlje EU-a koje izlaze na Atlantski ocean i Sjeverno more sve su redom proglasile isključivi gospodarski pojas, a to je učinio i veći dio država članica EU-a na Mediteranu. Samo za manji dio tih gospodarskih zona do sada je postignut dogovor o razgraničenju između susjednih zemalja. Zajednička ribarska politika i dalje će biti u nadležnosti Europske komisije, što znači da će EK kao i dosad u tom dijelu Jadrana, u dogovoru s članicama, propisivati kvote, upravljati ribljim fondom te, zatreba li, uvoditi ograničenja na izlov. Na taj način Jadran će postati dio zajedničkih voda Europske unije i u njemu će se provoditi zajednička politika Europske komisije.

Najveći benefit od proglašenja IGP-a, tvrde upućeni, bit će taj da ribarice trećih zemalja više neće moći ulaziti u Jadran i loviti ribu. Za to će im u novom režimu biti potreban sporazum s Europskom komisijom, što je dugotrajan i kompliciran postupak.

Time će se, tvrde upućeni, Jadran dodatno zaštititi. Zabrana izlova trećim zemljama ne odnosi se toliko na Crnu Goru koliko na ribarice azijskih država koje u zadnje vrijeme sve češće ulaze i u Jadran u potrazi za ribom.

Ipak, drugih brzih koristi od IGP-a zapravo neće biti... sve dok, naravno, ne budemo spremni pokrenuti izgradnju umjetnih otoka i počnemo s proizvodnjom električne energije iz morskih struja. **BN**